

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНИХ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЯК АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

УДК 371.134:004.413:364.446

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.304401>

Галина Бучківська, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва та технологій
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Валентина Барановська, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва та технологій
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Микола Балух, доктор філософії в галузі педагогіки,
доцент кафедри туризму, теорії та методики фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНИХ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЯК АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розглянуто питання професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, яка повинна мати на меті не тільки засвоєння студентами сучасних знань із загальнопрофесійних і фахових дисциплін, виховання високоосвіченої, культурної, гармонійно розвиненої особистості, а й пропаявати ідеї інформатизації освіти, здоров'язбережувального навчання, освіти в інтересах постійного розвитку, компетентнісного підходу, створення єдиної зони європейської освіти. Визначено, що проблема інформатичної підготовки вчителя початкових класів має свою специфіку. Насамперед це пов'язано із санітарно-гігієнічними та психолого-педагогічними вимогами до організації освітнього процесу в початковій ланці закладу загальної середньої освіти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: професійна підготовка; професійні компетентності; інформатичні компетентності; здоров'язбережувальна компетентність; учні початкових класів; майбутній вчитель початкових класів; інформаційно-комунікаційні технології.

Лит. 8.

Galyna Buchkivska, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Professor of the Fine Art, Decorative-Applied Arts and Technology Department,
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

Valentyna Baranovska, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Fine Art, Decorative-Applied Arts and Technology Department,
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

Mykola Balukh, Doctor of Sciences (Philosophy), Associate Professor of the
Tourism, Theory and Methods of Physical Culture and Valeology Department,
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

FORMATION OF INFORMATIVE AND HEALTH-PRESERVING COMPETENCES AS AN ASPECT OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

The article deals with the issue of professional training of future primary school teachers, which should aim not only at mastering modern knowledge in general professional and specialized disciplines, upbringing a highly educated, cultural, harmoniously developed personality, but also at promoting the ideas of informatisation of education, health-preserving training, education for continuous development, competence-based approach, and creation of a single European education area. The achievement of the expected results in modern education is seen in the training of a teacher who has a certain system of general, cultural and professional competences, including informative and health-preserving competences.

It has been determined that the problem of primary school teacher's informative training has its own particularities. This is primarily due to the sanitary, hygienic and psychological requirements for the management of the educational process in the primary link of general secondary education with the use of information and communication technologies.

Special attention should be paid to the issue of training future primary school teachers the effects on children's bodies' factors created by computers, i.e. physiological and sanitary and hygienic problems. Future primary school teachers must be introduced to the areas of psychological, ergonomic and hygienic support for the use of computers in education.

It can be noted that the effective use of computer-oriented learning tools in the educational process will involve interaction, positive mutual influence of the specific possibilities of presenting educational material with the help of computers and psychological and pedagogical foundations of traditional learning in the primary link of general secondary education.

Keywords: professional training; professional competences; informative competences; health-preserving competences; primary school students; future primary school teacher; information and communication technologies.

Постановка проблеми. Модернізація вітчизняної освіти та її входження у загальноєвропейський освітній простір висувають нові вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів.

Нині головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості. Переважна більшість освітян переконані, що підготовка фахівців у будь-якій сфері повинна здійснюватися на новій концептуальній основі в рамках компетентнісного підходу.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Сучасними вітчизняними науковцями (Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко та ін.) пропонується модернізація змісту освіти з урахуванням завдань формування ключових компетентностей молоді. У зв'язку із цим у професійній підготовці майбутніх учителів необхідно забезпечити формування їхньої готовності до реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі. Так, науковець О. Овчарук визначила умови реалізації компетентнісного підходу [8, 51]:

- чітке усвідомлення учасниками освітнього процесу дидактичної специфіки, закладеної у поняття “компетентність” як педагогічної категорії;
- визначення певних послідовних рівнів у формуванні компетентності здобувачів освіти;
- чітке формулювання вимог до кінцевого рівня сформованості базових компетентностей здобувачів освіти до основних етапів їх формування;
- тексті навчальної програми має бути зазначено та чітко дотримано поступовість формування предметних, загальнопредметних, метапредметних компетентностей учнів.

Як зазначає І. Зязюн, сучасний педагог повинен виконувати “не роль “фільтра” для пропускання через себе навчальної інформації”, а бути “помічником в роботі учня, перебираючи на себе роль одного з джерел інформації”; “в ідеалі педагог стає організатором самостійного навчального пізнання учнів, не головною діючою особою в групі учнів, а режисером їхньої взаємодії з навчальним матеріалом, один з одним і з учителем” [6, 56]. На думку науковця, педагог “завжди уособлював у собі мудрість суспільної свідомості і мав непересічний вплив на все суспільство. Він завжди був громадянином і професіоналом, він завжди був наставником, поводителем у майбутнє. У виборі громадянських і професійних орієнтирів йому допоможуть

вищі національно-державні інтереси, смисл і природа освіти, її соціальне призначення” [6, 17–18].

Дослідник В. Ковальчук вважає, що сучасний педагог передусім “має бути висококваліфікований і далекоглядний професіонал, свідомий та відданий патріот України, тонкий психолог, котрий володіє інформаційними та педагогічними технологіями” [7, 15].

Отже, сьогодні багато науковців і педагогів усього світу працюють над тим, щоб удосконалити професійну підготовку майбутніх учителів і посилити роль учителя в суспільстві. Одним із важливих чинників цього є визначення вимог до майбутніх вчителів, до їх професійної підготовки, яка повинна бути орієнтована на багатогранну майбутню професійну діяльність.

Мета статті. Обґрунтувати формування інформатичних та здоров'язбережувальної компетентностей у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка майбутніх учителів повинна мати на меті не тільки засвоєння студентами сучасних знань із загальнопрофесійних і фахових дисциплін, виховання високоосвіченої, культурної, гармонійно розвиненої особистості, а й пропагувати ідеї інформатизації освіти, здоров'язбережувального навчання, освіти в інтересах постійного розвитку, компетентнісного підходу, створення єдиної зони європейської освіти.

Тому освітянський простір потребує компетентного спеціаліста, спроможного ефективно працювати в нових динамічних соціально-економічних умовах. Досягнення очікуваних результатів у сучасній освіті вбачається у підготовці вчителя, який володіє певною системою загальнокультурних і професійних компетентностей, зокрема інформатичних та здоров'язбережувальної [1].

Вирішальне слово у визначенні місця і ролі комп'ютера в освітньому процесі початкової ланки закладу загальної середньої освіти має належати вчителю-предметнику зі сформованими професійними, зокрема, інформатичними та здоров'язбережувальними компетентностями. Саме він, опираючись на науково обґрунтоване здоров'язбережувальне освітнє середовище та при підтримці методистів, психологів і адміністрації закладу освіти, повинен визначити, як саме і в якій послідовності доцільно подавати матеріал у процесі навчання за допомогою комп'ютера; добирати

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНИХ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЯК АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

раціональні підходи до подання нового матеріалу, системи вправ та задач, завдання для самостійного опрацювання, пропедевтичні заходи; окреслити доцільність застосування різних методів та організаційних форм навчання, а також необхідність використання в освітньому процесі додаткових дидактичних матеріалів, різного роду посібників, довідників, у тому числі електронних.

Проблема інформатичної та здоров'язбережувальної підготовки вчителя початкових класів має свою специфіку. Насамперед це пов'язано з санітарно-гігієнічними та психолого-педагогічними вимогами до організації освітнього процесу в початковій ланці закладу загальної середньої освіти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Зрозуміло, що вчитель початкових класів без відповідної інформатичної та здоров'язбережувальної підготовки, без задовільного рівня інформаційної культури не зможе почувати себе комфортно в кабінеті інформатики, якісно організувати процес навчання. Щоб втілити в освітній процес початкової ланки закладу загальної середньої освіти інформаційно-комунікаційні технології, вчитель має не тільки добре знати зміст предметів, методіку їх навчання, вікові і психологічні особливості учнів молодших класів, а й володіти методикою комп'ютерно-орієнтованих уроків з теми, що подається. Тож, такими актуальними стали підготовка педагогічних працівників до здійснення інформаційно-комунікаційної підтримки власної професійної діяльності, формування в учителів умінь використовувати дидактичний потенціал засобів інформаційних комунікацій в освітньому процесі. ІКТ слугуватимуть додатковими важливими інструментами, використання яких значно підвищить ефективність професійної діяльності вчителя початкових класів.

Застосовуючи ІКТ у освітньому процесі, вчитель початкових класів повинен диференційовано підходити до навчання учнів, чітко визначати всі його компоненти, форми організації, методи та обсяги подання навчального матеріалу, глибоко вивчати змістовий та операційний аспекти навчальної діяльності, прагнути на високому рівні технічно і методично забезпечувати освітній процес, вільно володіти загальними і спеціальними навичками роботи з ІКТ.

Добираючи засоби ІКТ для використання у навчанні, вчитель завжди зобов'язаний мати на увазі, що у вивченні певної конкретної теми їх застосування не обов'язково є найкращим методом, що не на кожному етапі пізнання нового потрібен комп'ютер, що на окремих етапах уроку, розв'язування задачі, аналізу досліджуваної проблеми використання ІКТ може виявитися навіть зайвим. Підготовлений вчитель майстерно керуватиме освітнім процесом, визначатиме способи його вдосконалення і

вирішуватиме, як саме використовувати комп'ютер для справді значного удосконалення освітнього процесу, якомога повнішого задоволення пізнавальних потреб здобувачів відповідно до їх запитів, нахилів і здібностей, для розкриття творчого потенціалу учнів і вчителя.

Як показує сучасна педагогічна практика, використання ІКТ в освітньому процесі може бути спрямоване на розв'язування різних типів дидактичних завдань. При аналізі місця комп'ютера в освітньому процесі початкової ланки закладу загальної середньої освіти доречно використовувати термін "комп'ютерна підтримка навчання", що підкреслює його допоміжну роль. Головною функцією вчителя є управління пізнавальною діяльністю учнів, тому основним призначенням будь-яких засобів навчання треба вважати підвищення ефективності такого управління. Запровадження технологій ІКТ – не самоціль. Воно має бути педагогічно виправданим, розглядатись передусім з погляду педагогічних переваг, які воно може забезпечити порівняно з традиційними методиками навчання.

Ефективне використання ІКТ в освітньому процесі передбачатиме взаємодію, позитивний взаємовплив специфічних можливостей представлення навчального матеріалу за допомогою комп'ютерів і психолого-педагогічних основ традиційного навчання у початковій ланці закладу загальної середньої освіти. Широкі перспективи використання мультимедійних засобів, можливості застосування діалогового спілкування суб'єктів освітньої діяльності надають змогу реалізувати ефективно поєднання наочності і методичних коментарів до неї, активізувати чуттєве сприйняття учнем у педагогічно визначеному напрямку. Мультимедійні програми навчального призначення, що доцільно використовувати при вивченні предметів у початковій ланці закладу загальної середньої освіти, можуть бути різноманітними за змістом, структурною побудовою, виражальними можливостями, обсягом освітнього контенту. Ці програми можуть використовуватися як інформаційно-пізнавальної або інформаційно-контролюючої засіб навчання та виконувати різноманітні дидактичні функції у певних навчальних ситуаціях. Раціональне використання ІКТ дає змогу забезпечити доцільну зміну видів діяльності, допомагає зосередити увагу учнів на розв'язуванні нетрадиційних навчальних завдань, виконанні пізнавальних дій, запобігає їх втомлюваності, появи гіподинамії, підтримує постійний інтерес до навчання. З цією метою може використовуватися як різноманітна комп'ютерна наочність, що відповідає особливостям чуттєвого сприйняття навколишнього світу дітьми молодшого шкільного віку, так і навчальні комп'ютерні програми.

На сьогодні створено чимало мультимедійних програм навчального призначення для початкової

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНИХ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЯК АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

ланки закладу загальної середньої освіти. Але не всі вони успішно впроваджуються в освітню практику. Це пояснюється кількома причинами. Зокрема, багато з них недостатньо адаптовані до навчальної діяльності молодших школярів як у психологічному, так і в дидактичному плані. Вибрати вчителю навіть з наявних програм фрагменти, які повністю вписувалися б до його усталеної методики вивчення конкретного матеріалу, не так просто. Для цього необхідно мати певний досвід роботи з такими програмами. Цьому питанню повинна приділятися значна увага під час інформатичної та здоров'язбережувальної підготовки майбутніх учителів початкових класів у закладах вищої освіти. Потрібно формувати у майбутнього вчителя початкових класів вміння вибирати навчальні програми, які він може використовувати, виходячи з власного досвіду, мети навчання та індивідуальних особливостей учнів, що буде набагато доцільніше, ніж пропонувати якусь загальну для всіх ситуацій модель комп'ютерно-орієнтованого навчання з вимогою обов'язкового її впровадження. Навчальний матеріал мультимедійних програм потрібно не тільки ретельно аналізувати і добирати, а й уміло готувати до подання, з чіткими настановами і виокремленням головного, суттєвого, дидактично своєчасно і доцільно.

Тож, вчителям початкових класів, добираючи до проведення уроків відповідне програмне забезпечення, важливо враховувати його відповідність певним вимогам, а саме:

- бути цікавим і викликати позитивні емоції у дітей;
- активізувати пізнавальну та розумову діяльність учнів;
- викликати у дитини бажання навчитися працювати самостійно;
- відповідати валеологічним вимогам;
- розвивати творчі здібності дитини;
- мати навчально-контролюючий характер.

Ця проблема успішно може бути розв'язана шляхом суміщення навчальної та ігрової діяльності. Оскільки основним видом діяльності у дошкільному віці є гра, то ігрова навчальна діяльність дуже приваблива і для молодших школярів, і цілком зрозуміло, що саме ігрові комп'ютерні технології досить органічно влітаються в освітній процес закладу освіти. У молодших школярів відбувається зміна виду діяльності з ігрової на навчальну, що проходить часто дуже болісно і супроводжується відомими психологічними проблемами. Використання ігрових можливостей комп'ютерних навчальних програм у поєднанні з іншими дидактичними прийомами (наочне представлення інформації, організація зворотного зв'язку вчителя і учнів,

заохочення правильних відповідей) дасть змогу забезпечити поступовий перехід від ігрової до навчальної діяльності.

Ось чому використання комп'ютерних навчальних ігор є найбільш перспективним напрямом розвитку дидактики початкової освіти. В початковій ланці закладу загальної середньої освіти прикладні аспекти комп'ютерної техніки можуть бути розкриті при використанні дидактичних ігор (у вигляді казок, історій, подорожей, пригод, змагань тощо). Дидактичні ігри вважаються найдоцільнішими для активізації пізнавальної діяльності та підтримки інтересу до навчання. Розв'язуючи в ігрових ситуаціях навчальні завдання, діти навчаються застосовувати здобуті раніше знання. Психологічно обґрунтовані комп'ютерні ігри можуть успішно використовуватись на етапі подання нового матеріалу, при закріпленні матеріалу, узагальнювальному повторенні, для систематизації знань тощо. Однак важливо, щоб гра обов'язково приводела до появи в учнів так званого ігрового феномену, тобто викликала інтерес, підвищену мотивацію до діяльності, позитивні емоції тощо. Отже, вчитель повинен знайти раціональне співвідношення між навчально-пізнавальною діяльністю учнів та ігровою.

Навчальні комп'ютерні ігри для молодших учнів будуються на загальних закономірностях, властивих ігровій діяльності взагалі. Водночас вони мають свої правила, свою специфіку, обумовлену технічними й технологічними особливостями, а також особливостями психофізіологічного впливу на дітей. Вимоги до навчальних впливів у грі виходять з необхідності забезпечити у її ході домінування пізнавальних мотивів над мотивами змагання, а також усвідомлення учнями навчальних цілей як більш пріоритетних відповідно до власних ігрових цілей (досягнення вигральної ситуації, перемога над супротивником, одержання призової гри тощо).

На сучасному етапі розвитку ІКТ психологічно-дослідники беруть активну участь у пошуку й розробленні принципово нових комп'ютерних ігор, які б не тільки розважали та емоційно розряджали дітей, а й виконували науково-дослідницькі, практичні функції: допомагали діагностувати психіку дітей і коригувати їхні особистісні властивості, відхилення в поведінці, зокрема, підвищену агресивність. Тому на порядку денному стоїть питання про розробку та створення якісно нових пакетів комп'ютерних ігор, що передбачають розв'язання психопрофілактичних, психодіагностичних і психокорекційних завдань здоров'язбереження [3, 116].

Окремо важливо звернути увагу на ознайомлення майбутніх учителів початкових класів зі впливами чинників, що створюються комп'ютерами при їх роботі, на дитячий організм, тобто на фізіологічні та санітарно-гігієнічні проблеми. Май-

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНИХ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЯК АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

бутнього вчителя початкових класів обов'язково необхідно познайомити з вимогами формування здоров'язбережувального освітнього середовища та напрямками психолого-ергономічного та гігієнічного забезпечення використання комп'ютерів в освіті, визначеними психологом В. Бондаровською на основі аналізу багатьох досліджень у галузі психології, ергономіки, гігієни комп'ютеризації і досвіду практичної роботи в цій галузі:

– стандартизація ергономічних та гігієнічних норм і вимог до технічних та програмних засобів навчання, робочих місць учнів і вчителів, комп'ютерних класів та ін.;

– експертиза та сертифікація технічних і програмних засобів навчання;

– психологічні, ергономічні та гігієнічні дослідження умов комп'ютеризації навчання;

– ергономічне проектування технічних і програмних засобів діяльності учня й педагога, їх робочих місць та приміщень для кабінетів інформатики;

– організаційно-психологічне проектування процедур включення ІКТ в освітній процес [4].

Завершуючи аналіз впливу ІКТ на особистість людини, ще раз хочемо звернути увагу на психологічні проблеми використання інформаційних технологій саме вчителем. Тривога і невпевненість, пов'язані з використанням ІКТ в освітньому процесі, характеризуються деякими особливостями, які зустрічаються у педагогів: розгубленість через неможливість захистити учнів від некоректних, шкідливих відомостей, що надходять через Інтернет тощо.

У зв'язку з цим особливо доцільним видається зауваження М. Жалдака, "...що в умовах широкого використання засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі, інтеграції предметів і фундаменталізації знань, інтенсифікації навчального процесу і спілкування вчителя і учнів, активізації пізнавальної діяльності учнів, значно зростають вимоги до професійної підготовки вчителя, до обсягу його знань, культури мови, спілкування, поведінки. Вчитель повинен мати до певної міри універсальні, фундаментальні знання, щоб мати можливість ефективно в педагогічному плані використовувати засоби сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, створювати для дітей умови для повного розкриття їхнього творчого потенціалу, нахилів і здібностей, задоволення запитів і навчально-пізнавальних потреб" [5, 14].

Висновки. Отже, формуванню умов використання ІКТ на уроках у початковій ланці закладу загальної середньої освіти сприяють, по-перше, наявність у розпорядженні вчителя комп'ютерів відповідного технічного рівня та потрібного програмного забезпечення, і по-друге, що не менш важливо, функціональна готовність вчителів початко-

вих класів до використання комп'ютерної техніки в своїй професійній діяльності, достатній рівень практичних навичок зі сформованими професійними, зокрема, інформатичними та здоров'язбережувальною компетентностями.

Тому формування інформатичних і здоров'язбережувальної компетентностей майбутніх учителів дуже важливе й необхідне для збереження здоров'я підростаючого покоління. Таку роботу потрібно розпочинати у ЗВО якомога раніше, тоді інформаційна культура може органічно увійти до загальної культури особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балух М.М. Особливості критеріїв формування рівня культури здоров'я учнів у початковій школі. *Молодь і ринок*. Дрогобич, 2018. № 2. С. 160–164.

2. Барановська В.М., Балух М.М. Формування здоров'язбережувальних компетентностей майбутніх учителів початкових класів у комп'ютерно орієнтованому середовищі. *Publik Communication in Science: Philosophical, Cultural, Politikal, Economic and IT Context*. Houston, 2020. P. 112–114.

3. Бовть О.Б. Комп'ютерні ігри та дитяча агресивність. Випадковий взаємозв'язок чи прикра закономірність? *Педагогіка і психологія*. Вісник АПН України. Київ, 2003. № 2. С. 110–116.

4. Бондаровська В.М. Діти та нові інформаційні технології: позитивні та негативні наслідки нової культури людського життя. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. Київ, 2000. № 1. С. 49–52.

5. Жалдак М.І. Основи інформаційної культури вчителя. Використання нової інформаційної технології у навчальному процесі. Київ: РНМК, 1990. С. 3–17.

6. Зязюн І.А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: монографія / за ред. І.А. Зязюна*. Київ: Віпол, 2000. 636 с.

7. Ковальчук В.Ю. Модернізація професійної та світоглядно-методологічної підготовки сучасного вчителя: автореф. дис. ... док-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2006. 34 с.

8. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О.В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.

REFERENCES

1. Balukh, M.M. (2018). Osoblyvosti kryteriiv formuvannya rivnia kultury zdorovia uchniv u pochatkovii shkoli [Peculiarities of the criteria of formation the level of health culture of students in primary school]. *Youth & market*. No. 2. pp. 160–164. [in Ukrainian].

2. Baranovska, V.M. & Balukh, M.M. (2020). Formuvannya zdoroviazberezhuvalnykh kompetentnosti maibutnykh vchyteliv pochatkovykh klasiv u kompiuterno oriyentovanomu seredovyshechi [Formation of health-preserving competencies of future primary school teachers in a computer-oriented environment]. *Publik Communication in Science: Philosophical, Cultural, Politikal, Economic and IT Context*. Houston, pp. 112–114. [in Ukrainian].

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛЕЙ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВИТИ В УКРАЇНІ

3. Bovt, O.B. (2003). Kompiuterni ihry ta dytiacha ahresyvnist. Vypadkovy vzaiemozviazok chy prykra zakonominist? [Computer games and children's aggressiveness. A random relationship or an unfortunate pattern?]. *Pedagogy and psychology*. Kyiv, No. 2. pp. 110–116. [in Ukrainian].

4. Bondarovska, V.M. (2000). Dity ta novi informatsini tekhnolohii: pozytyvni ta nehatyvni naslidky novoi kultury liudskoho zhyttia [Children and new information technologies: positive and negative consequences of the new culture of human life]. *Computer in school and family*. Kyiv, No. 1. pp. 49–52. [in Ukrainian].

5. Zhaldak, M.I. (1990). Osnovy informatsiynoi kultury vchytelia. Vykorystannia novoi informatsiynoi tekhnolohii u navchalnomu protsesi [Basics of teacher's information culture. Use of new information technology in the educational process]. Kyiv, pp. 3–17. [in Ukrainian].

6. Ziaziun, I.A. (2000). Intelektualno tvorchy rozvytok osobystosti v umovakh neperervnoi osvity. Neperervna

profesiina osvita: problemy, poshuky, perspektyvy: monohrafiia [Intellectually creative personality development in the conditions of continuous education. Continuing professional education: problems, searches, prospects: monograph]. (Ed.). I.A. Ziaziuna. Kyiv, 636 p. [in Ukrainian].

7. Kovalchuk, V.Yu. (2006). Modernizatsiia profesiynoi ta svitohliadno-metodolohichnoi pidhotovky suchasnoho vchytelia [Modernization of professional and worldview-methodological training of a modern teacher]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv, 34 p. [in Ukrainian].

8. Kompetentnisnyi pidkhd u suchasni osviti: svitovy dosvid ta ukraïnski perspektyvy: biblioteka z osvithoi polityky [Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives: library of educational policy]. (Ed.). O.V. Ovcharuk. Kyiv, 2004. 112 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.03.2024

УДК 373.5.018.4(477)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.304402>

Олександр Пастовенський, доктор педагогічних наук,
завідувач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін,
комунального закладу “Житомирський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти” Житомирської обласної ради

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛЕЙ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВИТИ В УКРАЇНІ

У статті запропоновано методіку, за допомогою якої автором проведено оцінювання ефективності актуальних моделей профільної середньої освіти в Україні.

Найменш ефективною (низький рівень) виявилася модель середньої загальноосвітньої школи. Модель профільного ліцею як окремої юридичної особи, що є аналогом європейських моделей профільної освіти, має достатній рівень ефективності. Високий рівень ефективності демонструє модель, яка реалізується на базі профільних ліцеїв для обдарованих дітей. Модель академічного ліцею, що в найближчому майбутньому має бути впроваджена в країні, є компромісною і має оцінку ефективності “рівень, що вимагає поліпшення”.

Ключові слова: оцінювання; рівень ефективності; модель; профільна середня освіта; вимоги; критерії оцінювання.

Табл. 2. Літ. 8.

Oleksandr Pastovenskyi, Doctor of Sciences (Pedagogy),
Head of the Social Sciences and Humanities Department,
Communal Institution “Zhytomyr Regional Institute of Postgraduate
Pedagogical Education” of the Zhytomyr Regional Council

EVALUATION OF THE EFFICIENCY OF MODELS OF SPECIALIZED SECONDARY EDUCATION IN UKRAINE

The article proposes a methodology for evaluating the effectiveness of models of specialized secondary education. The specified methodology is based on the evaluation of models according to criteria, among which the following are the main ones: a specialized educational institution functions as a separate legal entity; the communities of a level higher than the basic one take care of it; the institution provides opportunities for students to choose study profiles; enrollment of students and admission of teaching staff is carried out on a competitive basis, etc.

If the model meets the specified criteria at one of the four levels (yes; more likely yes; more likely no; no), the following grades are assigned according to the criteria: yes – 4; rather yes – 3; rather not – 2; no – 1.